

ה

דימוי של פולין כארץ של שממה בתחום המחול כבר אינו תקף. הפרק העכשווי בהיסטוריה של המחול הפולני, כשהמחול מסמל את החופש באמנות, יכול לשמש מקור התייחסות נוסף לסוציולוגים, החוקרים את המאבק לכינונה של הדמוקרטיה, עם קצו של המשטר הסוציאליסטי. התעוררות זו יש לזקוף בעיקר לזכותו של הרקדן והכוריאוגרף יאצק וומינסקי [Jacek Ćminski], שייסד ב-1991 את תיאטרון המחול - Slaski Teatr Tancerzy, המוכר בראשי התיבות שלו: STT. הלהקה פועלת בעיר ביטום [Bytom], הרחק ממרכזי התרבות של פולין, באזור תעשייה, בעיר בה עשן הארובות המפוחם כבר מזמן אמור היה להטיל חנק על התושבים. זה המקום האחרון על מפת המחול הפולני בו אפשר לדמיין מחול ש"נושם". ניתן לאתר את שורשיו של המחול הפולני העכשווי בשנות העשרים והשלשים של המאה שעברה. פולין העצמאית הפכה לאחד המרכזים החשובים ביותר של מחול ההבעה [Ausdruckstanz], אחרי גרמניה ואוסטריה. התפתחות המחול המודרני נקטעה עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, ואילו חמשת העשורים של המשטר הקומוניסטי שלאחריה - מנעו את התפתחותו. רק בשנת 1973, בתקופת ההפשרה המדינית, התאפשר בפולין

ייסודו של הרכב מחול מודרני מקצועי: תיאטרון המחול הפולני [PTT] שפעל יחד עם בלט פוזנן [Balet Poznański] שהמנהל והכוריאוגרף הראשי שלו, במשך 15 שנים, היה קונרד דז'בייצקי [Konard Drzewiecki]. ב-1998 מונתה אנה ויצ'ובסקה [Ewa Wycicka] למנהלת תיאטרון המחול הפולני והמשיכה בקו של דז'בייצקי. במקביל, בתחילת שנות השמונים, ערך וומינסקי מחקרים בתחום הפולקלור הפולני ותרבות היהודים בפולין. הוא עבד בתיאטרון היהודי בוורשה, מקום בו רכש ידע והשראה. בסגנונו של וומינסקי ניתן לאתר סינתזה של התבניות המוסיקליות הא-סימטריות

מחול האי-סדר: יאצק וומינסקי ותיאטרון המחול השלזי

יאנה לשניירובסקה

המאפיינות את המוסיקה הפולנית העממית; את שלל הסגנונות האופייניים לכל קבוצת אוכלוסייה בכל אזור ואזור בארץ זו; את האנרגיה הבלתי מרוסנת הפועמת בלב לבו של הריקוד העממי; השתנות הקצבים המסחררת; הדיסהרמוניה של התווים המוסיקליים; שכרון החושים שבכל תנועה ותנועה, ולבסוף, הבנה של הריקוד, בעקבות תפיסת המסורת היהודית, כסוג של תפילה.

וומינסקי יצר טכניקה הנקראת על שמו. מדובר במחול דינמי, התובע מהרקדן מודעות תנועה גבוהה ויכולות כמעט אקרובטיות. אפשר היה לכנותו בשם "המחול של אי-הסדר" או "המחול המשתבר". בעיקרון הוא מתבסס על הרכבה, על מונטיז' של סדרת צעדים, אשר לכאורה לא ניתנים כלל לביצוע, הנראים נטולי קואורדינציה, המבוצעים כאילו מתוך אימפולסים רבים בו-זמנית; כאלו המפלחים את גוף הרקדן השרוי במין מאבק פנימי. השבירה החוזרת ונשנית של הסימטריה החללית, הקצב המסחרר, נפילות האנרגיה הפתאומיות, הפעלת הגוף תוך ניצול משקלם ותפקידם של האגן ועמוד השדרה, חיפוש והנעה של מרכזי תנועה חדשים - כולם כאחד יוצרים תחושה של "שחייה בחלל".

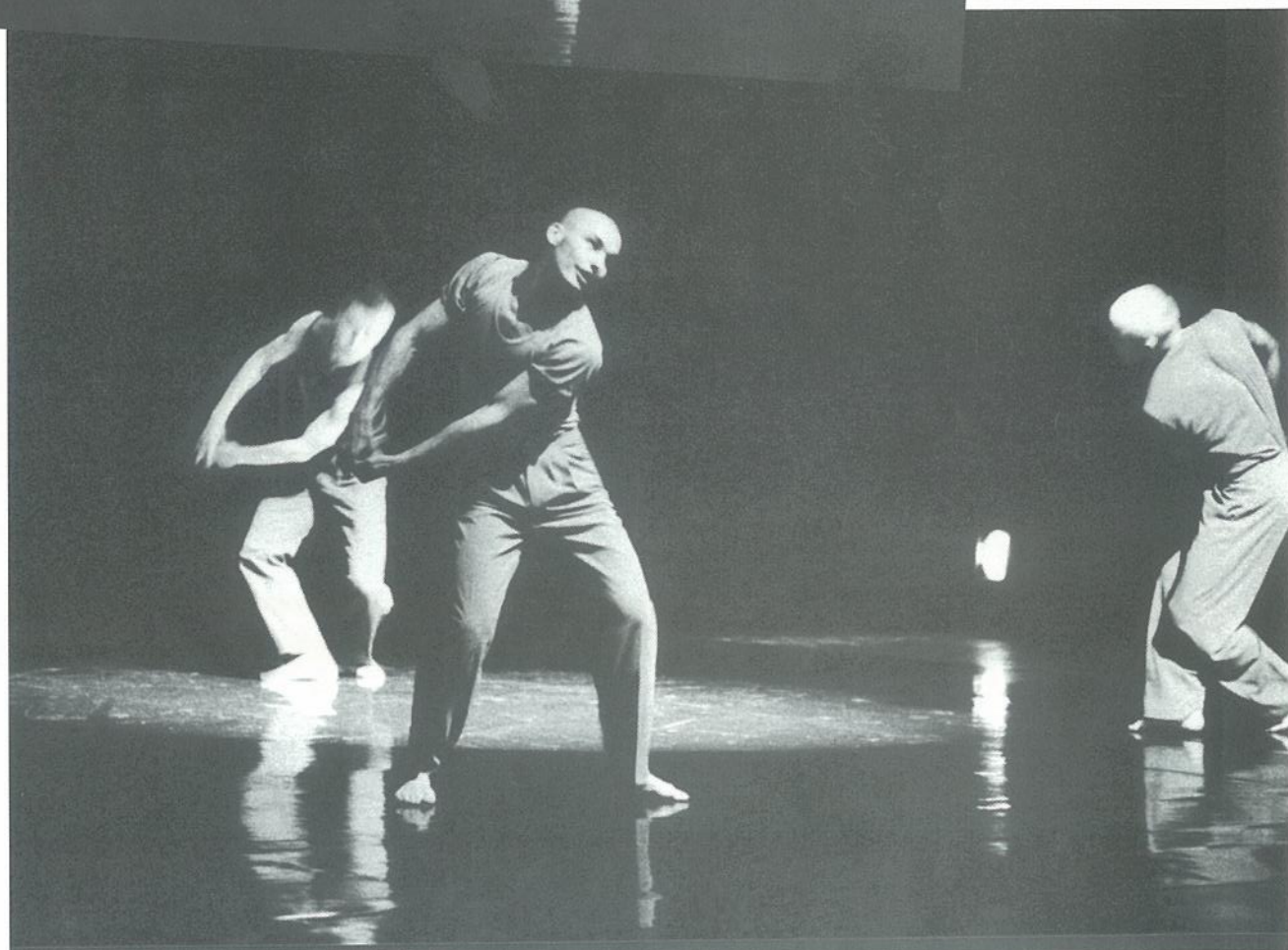
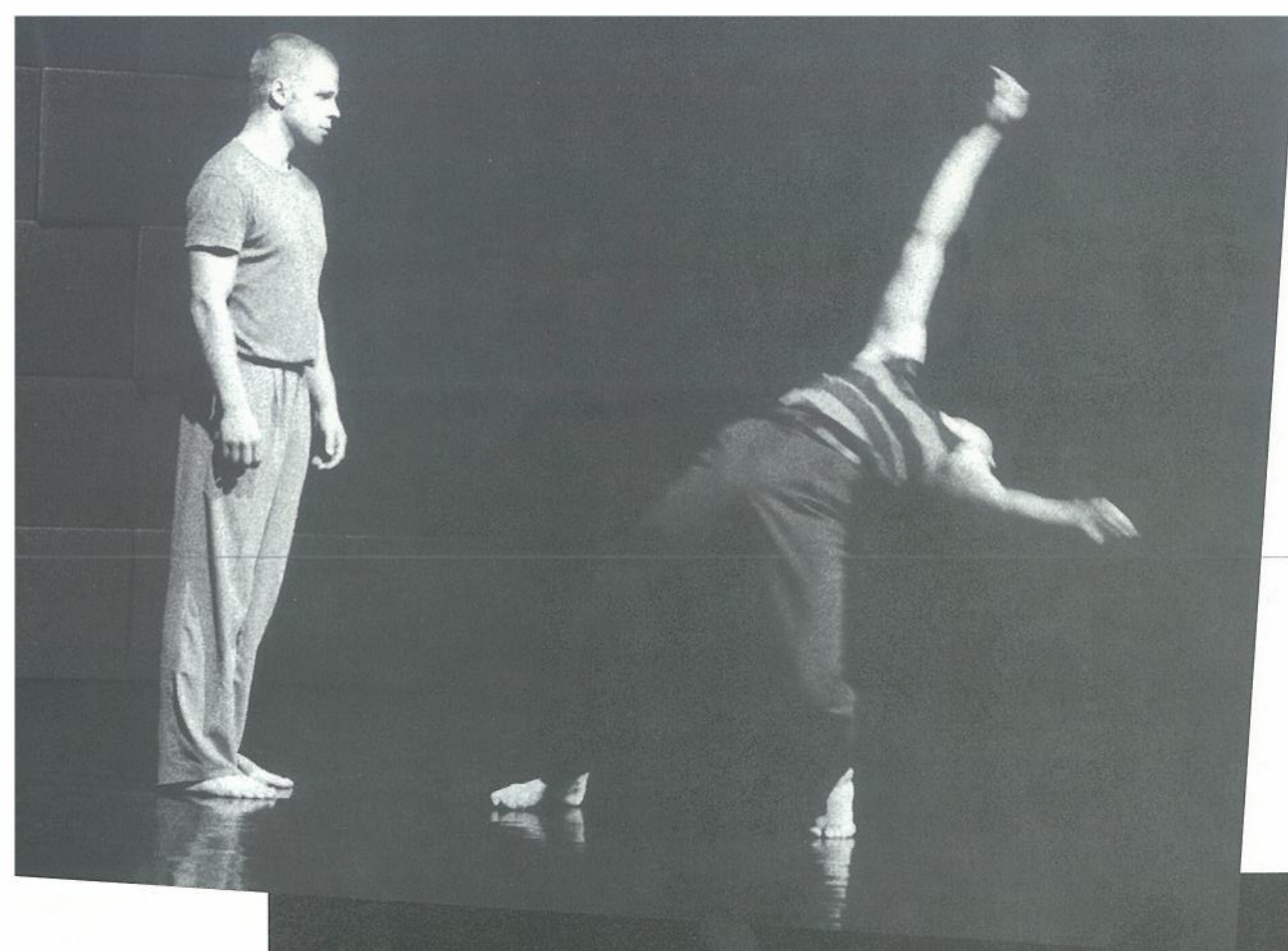
וומינסקי רואה בתיאטרון המחול את חגיגת האקסטזה הגדולה בה מתייחד האנושי עם האלוהי ועם "הכוחות הדמוניים של השירה". הוא מסביר: "המחול מקורו בסוג של טקס, פולחן דתי, בצורות שונות של הערצת אלים; בתחילתו היה ניסיון השפעה על העולם החיצוני, על הסביבה. תמיד הכיל בתוכו אלמנט מגי, אשר היה למעשה מעין ריכוז עמוק של סוג אנרגיה מסוימת. אנרגיה זו כוונה להשפיע על כוחות על, לזרום אליהם ולהיות אמצעי לחוויית הכרה משותפת עמם. הרקדן, אם כן, היה האמצעי המקשר, אותו מתווך רוחני בין שני העולמות. אני מאמין, כי גם היום זהו תפקידו של הרקדן. אנרגיה מסוימת, הנוצרת בזמן הריקוד, משפיעה באופן ישיר על חושי הצופה, בצורה פיזית ממש, מעוררת ומגרה את עצבי הרגש. הצופה מזדהה עם הרקדן ומשתתף בתהליך היטהרות מיוחד, במיני-קתרזיס, והופך בעצמו לשותף בהתקשרות הגדולה עם הכוחות העל-טבעיים הללו."

יותר מכל מתעניין וומינסקי באדם. גיבורי ההצגות הם אנשים בשר ודם, המביאים את סיפור מלחמותיהם ומאבק חייהם במשולב עם העולם המגי של כוחות העל. אם קיים בעולמו של וומינסקי אלוהים כלשהו, הרי

שתי התמונות: "יומנו של הזה" מאת יאצק וומינסקי, תיאטרון המחול שלזיה, צילום: תומאס ז'אקז'בסקי

Both pictures: "Diary of Daydream" by Jacek Luminski, Silesian Dance Theatre, photo: Tomasz Zakrzewski

שתי התמונות: "חלומות תמימים בשלהי" מאת יאצק וומינסקי, תיאטרון מחול שלזיה, צילום: תומאס ז'אקז'בסקי
Both pictures: "Innocent Dream on the Wane" by Jacek Luminski, Silesian Dance Theatre, photo: Tomasz Zakrzewski

שרק בעזרתה ובכוח רצונה של הדמות, מצליח זה להופיע ולהתגלות. מקום העלילה, החלל בו מתרחשים כל המופעים, הוא למעשה הנפש האנושית - זירת ההיאבקות של נפש בן האנוש מול כוחות רמים ממנה. וומינסקי, המבטא כאן אמונה עזה באדם, בכוחו ובאומץ לבו, מתגלה לעינינו כאמן הדוגל בהומניזם, שאת מותו ביקשו הפוסטמודרניסטים לבשר כבר מזמן.

וומינסקי מתקשר עם הקהל באמצעות סמלים והקשרים חזותיים, שינויי קצב ואווירה פתאומיים והתפתחויות עלילה בלתי צפויות. הוא עושה שימוש בקודים אליהם מורגל צופה הטלוויזיה של ימינו, מפני שהוא מאמין כי רק באמצעותם ניתן להגיע אליו. אולם בשביל וומינסקי - צופן זה נשאר בגדר כלי בלבד, אמצעי ליצירת קשר, המאפשר לכוון את הצופה ולשלוט בו בעורמה, מבלי שזה יהיה מודע לכך, ולהחדיר לתודעתו את מסריו, רעיונותיו ואמירותיו שלו. עובדה זו לא הופכת את יצירותיו של וומינסקי לסתם מוצר אופנתי של תרבות הפופ, המבקש להחניף לטעמו של הצופה. בפתרונות הוויזואליים שביצירותיו ניתן למצוא השפעות של פינה באוש, של הפוסט-מודרניזם האמריקאי הניסיוני, של אנה סוקולוב, אך בעיקר של מורו: קונרד דזיביצקי.

למרות שה-STT נוסד לפני כעשור, והעלה מופעים בפולין ובעולם, רק לפני ארבע שנים החלו אולמות הקהל שלו בפולין להתמלא. ה"קרוב" על הקהל בדרך לאולמות תיאטרון המחול הפולני היה קשה. אחת העבודות הראשונות שהפנו את אור הזרקורים אל הלהקה החדשה היה המחול "WK-70". שם מוזר זה הוא כינוי לטכנולוגיית בנייה באמצעות לוחות ענק, שרווחה בעת הקמת שכונות הפיתוח בערי המרכז, בפולין של שנות השבעים. במהלך המופע מרחפים רקדני ה-STT בחלל שמעלה על הדעת מעין קונסטרוקציית אוהל ענקית - מעין מטאפורה שנונה על השיכון הסוציאליסטי הטיפוסי.

יצירה חשובה נוספת היא "חלומות תמימים בשלהי" (1999), העוסקת בסיפור על התבגרות ואיבוד התמימות, וביחסים שבין אדם לחברו - יחסים מסובכים, כואבים וגדושי אלימות. במופע זה בורא וומינסקי לראשונה את הגיבור האופייני שלו - האדם הבודד הנפלט מהחברה, שאינו זוכה לתמיכה ולהבנה ונאבק לבדו. באחרונה יצר את המחול "יומנו של הוזה" (2000) ובו תיאור של אותו גיבור בודד ומנודה, אשר "לאחר שהתוודע להבל ולאשליית

הילדות, בוחר להתנתק מעולמו ולברוח לארץ חלום-הקיץ, שם הוא מחפש ערך חדש לחייו ודרך אל האושר". היצירה מורכבת ממספר רבדים והיא מבטאת ביקורת על הרייטינג ועל תפקיד האשה בעולם של ימינו. על אותה במה בה מופיעים ערפדים ומדונות למיניהם, יש גם פינה לאהבה טהורה. המופע מעודן וחבוי בו מין כוח סודי, המבקש כאילו לשוב ולהוכיח את נוכחותה של מציאות מגית אחרת, אשר רבים מבני המאה העשרים ואחת בוחרים להטיל ספק בקיומה.

ביוזמתו של וומינסקי הוקמה האגודה הפולנית למחול מודרני. במשך שבע שנות קיומה של האגודה, גדלה והתרחבה מפת המחול הפולנית והוקמו עוד ועוד מרכזים והרכבים: מספרם של הפסטיבלים הבינלאומיים, למשל, מגיע לחמישה. באחרונה הצטרפו לפסטיבל בביטום גם ורשה, גדנסק, לובלין וקאליש. בנוסף למופעים ולתוכניות חדשות מושקע מאמץ רב ביצירת תנאים נוחים ומבטיחים להתפתחות המחול הפולני העכשווי. בשנת 1993 התארגנה בפעם הראשונה הוועידה הבינלאומית למחול עכשווי בעיר ביטום והוחלט על קיומו של הפסטיבל לאמנויות המחול. הדבר יצר הזדמנות למגעים בין המחול הפולני לבין כוכבים בינלאומיים והרכבים אירופאיים צעירים ואיפשר שיפור ושכלול של טכניקות מחול, בהנחייתם של מרצים ומורים מרחבי העולם כולו. במפגשים מסוג זה, מתכנס סמינר רחב, הכולל סדנאות רבות, בהן דנים רקדנים צעירים, כוריאוגרפים, מבקרי מחול ואמרגנים, בכיוון התפתחותה של אמנות המחול. פסטיבל זה ייערך גם השנה, בחודש יוני.

מפולנית: אבישי הדר

לפרטים:

Silesian Dance Theatre
Ul. Zeromskiego 27, 41-902
Bytom, Poland
Tel: + 48 32.281.8255
e-mail: info@stt.art.pl